

1984: Macintosh

Magazín ■ Michael Vita

Počítač Apple Macintosh, uvedený v roce 1984, nebyl pouze novým produktem – byl to symbol začátku nové éry výpočetní techniky. Jeho vývoj však nezačal pod vedením Steva Jobse, jak si mnozí myslí. Původním duchovním otcem projektu byl Jef Raskin, humanista a počítačový odborník, který v Applu prosazoval myšlenku jednoduchého, cenově dostupného a uživatelsky přívětivého počítače pro běžného člověka.

Raskin chtěl vytvořit počítač, který by se ovládal pomocí grafického rozhraní a myši – inspiroval se přitom výzkumem společnosti Xerox PARC. Projekt dostal kódové označení Macintosh, podle oblíbené odrůdy jablek Raskinovy rodiny (McIntosh). Název byl záměrně psán s „a“, aby se odlišil od stejnojmenné audio firmy McIntosh Laboratory.

Zásadní vliv na vývoj Macintoshe měl paralelně běžící projekt Apple Lisa, který vznikl jako high-end podnikový počítač. Lisa byla prvním osobním počítačem s grafickým uživatelským rozhraním, myši a ikonami. Ale s cenou přes 10 000 dolarů byla Lisa pro běžného zákazníka naprosto nedostupná. Macintosh měl nabídnout podobnou revoluci, ale za zlomek ceny – počítač pro každého.

ZMĚNA KURZU

Steve Jobs byl původně součástí týmu Lisa, ale kvůli sporům a své výbušné povaze byl z projektu odvolán. V roce 1981 však obrátil svou pozornost k Macintoshi, kde viděl možnost vytvořit něco revolučního a zároveň „svého“. Zpočátku měl s Raskinem časté neshody – jejich představy o počítači se lišily nejen technicky, ale i filozoficky. Zatímco Raskin chtěl jednoduchost a přístupnost, Jobs tlačil na výkon, design a perfekcionismus. Raskin nakonec

firmu opustil a Jobs se stal neoficiálním, později i oficiálním vedoucím projektu.

Jobs proměnil malý tým inženýrů ve svou „pirátskou loď“. V kancelářích, které si tým vyžádal odděleně od zbytku firmy (v Bandley 4), vyvěsili pirátskou vlajku s logem Applu a lebkou se zkříženými kostmi. Jobs o své misi prohlásil: „Raději budu pirátem než námořníkem.“ Tým narážel na to, že většina Applu se stala korporací plnou procesů a pravidel – zatímco tým Macintosh si zachoval startupovou duši. Jobs trval na tom, aby každý v týmu měl technické schopnosti i umělecký cit – a tlačil lidi za hranice jejich možností.

Tým měl jen asi 30 klíčových členů, ale jejich vliv byl obrovský. Mezi nimi byli například Burrell Smith (hardware), Andy Hertzfeld (software), Bill Atkinson (grafika, MacPaint) nebo Susan Kare, která navrhla ikonický font Chicago, ikony a rozhraní.

Jobs vyžadoval naprosté soustředění – chtěl, aby celý počítač byl „end-to-end“ zážitek, kde má Apple pod kontrolou vše: hardware, software i způsob, jak ho uživatel vnímá. Pod jeho vedením se Mac stal nejen technologickým, ale i designovým manifestem. Jobs spolu s designérem Hartmutem Esslingerem (Frog Design) a Jerry Manockem prosazoval minimalistický, kompaktní a elegantní vzhled. Výsledný počítač měl vše integrované v jedné

krabici: 9" černobílý displej, disketovou mechaniku, reproduktor i základní desku. Jobs razil myšlenku „closed box“ – žádné sloty, žádné rozšiřování. Všechno mělo být předem perfektně navrženo a připravené. To bylo v přímém protikladu k tehdejšímu počítačům typu IBM PC, které byly modulární a technicky otevřené.

Jedním z nejkrásnějších detailů Macintoshe je fakt, že v plastovém šasi uvnitř počítače jsou vylišované podpisy celého původního vývojového týmu. Steve Jobs chtěl, aby se tým podepsal na vnitřní plast, podobně jako se umělci podepisují pod svá díla. Tato deska, nazývaná „signature mold“, je skrytá uvnitř počítače – uživatel ji nikdy neuvidí, ale symbolizuje hluboký vztah týmu k projektu. Jobs to považoval za důležité: chtěl, aby lidé cítili, že počítače nevznikají náhodou, ale jako výsledky vášně a řemesla.

REVOLUCE NA OBRAZOVCE

Když Apple připravoval uvedení Macintoshe, bylo od začátku jasné, že bude potřeba něco výjimečného – něco, co se zapíše do historie. Steve Jobs měl smysl pro drama a show. A tak vznikla jedna z nejikoničtějších reklam všech dob: 1984, pojmenovaná po slavném dystopickém románu George Orwella. Reklamu vytvořila agentura Chiat/Day, konkrétně kreativní tým pod

vedením Lee Clowa, který se později podílel i na kampaních Think Different. Spot natočil Ridley Scott, tehdy čerstvě po natáčení filmů *Alien* a *Blade Runner*. Vizuální styl reklamy je ostatně těmto filmům velmi podobný – temný, industriální, šedivý, dehumanizovaný svět. Reklama zobrazuje utlačující totalitní společnost, v níž lidé sledují obrovskou obrazovku s obličejem „Velkého bratra“, který symbolizuje kontrolu, uniformitu a potlačení individuality. Do tohoto světa vtrhne atletka (v podání Anye Major – skutečné sportovkyně a modelky) s kladivem, které vrhne do obrazovky a zničí ji. Následuje jednoduchý text: „On January 24th, Apple Computer will introduce Macintosh. And you'll see why 1984 won't be like 1984.“ Celý spot trvá jen 60 sekund, ale jeho dopad byl obrovský.

Přestože se Jobsovi reklama líbila natolik, že ji chtěl okamžitě odvysílat, vedení Applu bylo opačného názoru. John Sculley, tehdejší CEO, a správní rada ji považovali za příliš kontroverzní, nepochopitelnou a potenciálně škodlivou pro image firmy. Reklama stála téměř 900 000 dolarů, přičemž většina výdajů šla na natáčení ve Velké Británii (kvůli levnějším komparzistům – použiti byli mimo jiné i britští skinheadi), filmovou výpravu a vizuální efekty. Rada dokonce nařídila reklamní slot pro Super Bowl prodat zpět, ale agentura to odmítla a jeden slot si ponechala. Reklama tak byla

odvysílána jen jednou – 22. ledna 1984 během Super Bowlu XVIII na televizní stanici CBS. Prakticky okamžitě se stala senzací. Média o ní začala psát ještě ten večer, Apple zaznamenal obrovský zájem a 1984 vyhrála několik reklamních ocenění, včetně Grand Prix v Cannes a Clio Award.

1984 se stala víc než jen reklamou – stala se manifestem. Ukazovala Apple jako rebela, tvůrce individuality v moři uniformních korporací (především IBM). Ten odkaz Apple v dalších letech posiloval, i když se sám postupně stal velkým hráčem. Ironie osudu přišla v roce 2020, kdy Epic Games v rámci právního sporu s Apple (kauza Fortnite a poplatků v App Store) vytvořila parodii této reklamy s názvem Nineteen Eighty-Fortnite. Tentokrát byl Apple zobrazen jako „Velký bratr“, a Epic se stylizoval do role Applu z osmdesátých let – jako ochránce svobody a kreativity. Takový je koloběh historie.

PRVNÍ IKONA

Počítač Macintosh 128K obsahoval procesor Motorola 68000 na 8 MHz, 128 kB RAM, disketovou mechaniku 3,5" s kapacitou 400 kB, grafické rozhraní s rozlišením 512×342 pixelů a operační systém System 1. Vše bylo ovládáno myší a klávesnicí – koncept, který byl pro mnohé uživatele tehdy naprosto nový.

Součástí byl i revoluční software: textový editor MacWrite a kreslicí program MacPaint, které jako první ukázaly, co GUI opravdu znamená. Ale 128 kB RAM bylo velmi málo. Rychle se ukázalo, že systém, program i dokument v paměti zároveň jsou těžko udržitelné. Vývojáři museli dělat kouzla, aby se programy do Maca vůbec vešly. Například MacPaint měl celý kód pod 50 kB – což je méně než jeden dnešní soubor PNG. Přesto měl Macintosh charisma a vizi – a to bylo to, co Jobs prodával.

Macintosh 128K byl oficiálně uveden 24. ledna 1984 ve Flint Center for the Performing Arts

Macintosh 128K obsahoval procesor Motorola 68000 na 8 MHz, 128 kB RAM, disketovou mechaniku 3,5" s kapacitou 400 kB, grafické rozhraní s rozlišením 512×342 pixelů a operační systém System 1.

v Cupertino. Steve Jobs osobně představil Macintosh publiku, které tvořili zaměstnanci, novináři a vybraní hosté. Po slavnostní úvodní řeči nechal Jobs Maca „promluvit“ hlasovým syntetizérem: „Hello, I’m Macintosh. It sure is great to get out of that bag!“ Podle dobových svědectví byl použitý počítač upravený – pravděpodobně prototyp s rozšířenou pamětí nebo dokonce s parametry budoucího modelu 512K. Důvodem bylo, že standardní verze 128K by nezvládla plynule spustit hlasové demo a animace.

FAT MAC

V září 1984 Apple uvedl vylepšenou verzi – Macintosh 512K, přezdívaný „Fat Mac“. Nabídl čtyřnásobnou paměť (512 kB RAM), což dramaticky zvýšilo použitelnost systému a běh náročnějších programů. Byl kompatibilní se vším, co uměl 128K, ale konečně se dal Mac používat i v praxi. Jinak ale zůstal vzhledově i technicky velmi podobný původnímu modelu.

Cena Macintoshe 128K byla při uvedení 2 495 dolarů, Fat Mac stál o pár set dolarů více. Apple prodal přes 70 000 kusů modelu 128K, zatímco 512K se prodával lépe a stal se populárnějším – často šlo o upgrade pro uživatele, kteří narazili na limity původního Macintoshe. Podle historických odhadů

a archivních materiálů Applu se modelu 512K prodalo okolo půl milionu kusů.

V dubnu 1986 uvedl Apple na trh Macintosh 512Ke, tedy „enhanced“ verzi původního modelu 512K. Na první pohled vypadal stejně, ale obsahoval novější ROM o velikosti 128 kB, shodnou s tehdy čerstvě uvedeným Macintosh Plus. Díky tomu získal podporu pro 800kB disketovou mechaniku a kompatibilitu s novějšími verzemi systému i softwarem. Výkon procesoru zůstal stejný (Motorola 68000, 8 MHz) a RAM stále činila 512 kB, ale počítač byl díky nové ROM výrazně použitelnější než jeho předchůdce. Apple nabízel také upgrade kit pro uživatele staršího 512K, což část prodejců rozměnilo. Model 512Ke se prodával jen zhruba rok a odhadem se ho prodalo kolem 150 000 až 200 000 kusů, než ho definitivně nahradil úspěšnější Macintosh Plus s rozšiřitelnou RAM a portem SCSI.

PŘÍSLUŠENSTVÍ

Macintosh byl sice „vše v jednom“, ale Apple od začátku nabízel několik důležitých periférií, které rozšiřovaly jeho možnosti. Standardní výbavu tvořila jednotlačítková myš M0100, ergonomicky tvarovaná, navržená tak, aby byla co nejjednodušší – Jobs trval na tom, že více tlačítek by

uživatelé zbytečně mátl. Klávesnice byla jednoduchá, kompaktní, zpočátku bez numerického bloku a bez šipek – Apple tím chtěl uživatele naučit práci výhradně v grafickém rozhraní.

Velkým omezením Macintoshe 128K a později i 512K, bylo chybějící úložiště, kromě jediné 3,5" disketové mechaniky. Apple proto brzy nabídl externí disketovou mechaniku M0130, připojenou přes proprietární port. Uživatelé tak mohli pracovat s dvěma disketami zároveň – například jedna s programem, druhá pro ukládání dokumentů. Apple také zkoumal další typy médií – například externí 5,25" disketovou mechaniku označenou jako Apple UniDisk 5.25, určenou primárně pro uživatele přecházející z Apple II. Tato mechanika umožňovala číst starší média a propojit tak svět klasických osmibitů se světem Macintoshe.

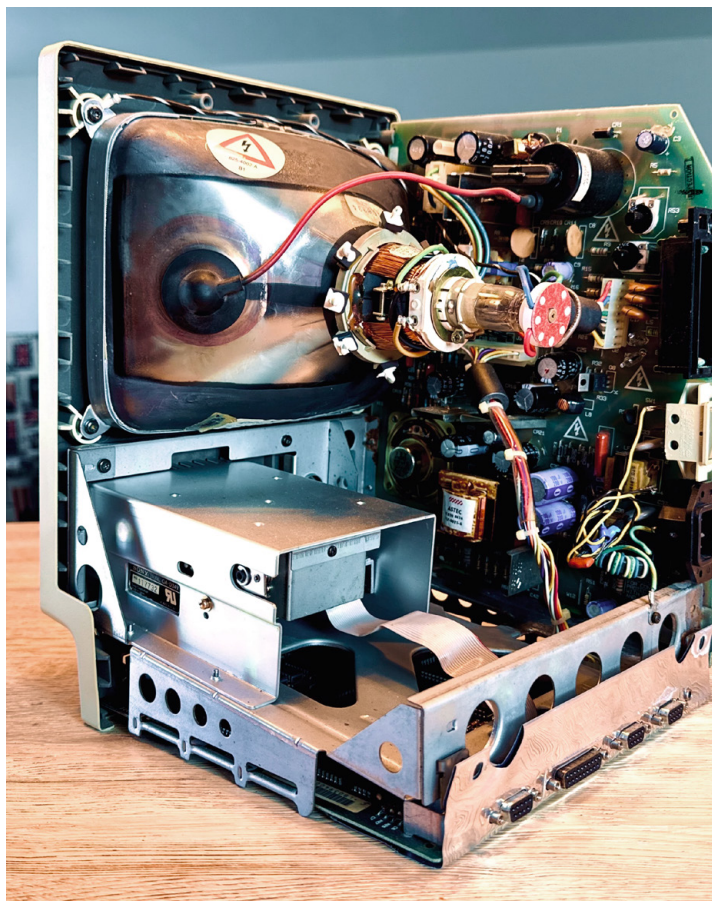
Zásadní zlom přišel s uvedením Apple Hard Disk 20 v září 1985 – prvního pevného disku určeného pro Macintosh. Nabídl kapacitu 20 MB a byl připojen přes disketový port. Vyžadoval ale speciální systémový disk a rozšířenou ROM, takže byl určen hlavně pro model 512K a novější. I přes tyto limity to byl obrovský krok kupředu: disk konečně umožnil práci bez nutnosti neustálého přepínání disket a otevřel cestu k serióznější práci se soubory, databázemi a většími aplikacemi.

Ačkoli byl Macintosh původně navržen jako uzavřený systém bez rozšiřujících slotů, příslušenství umožnilo uživatelům výrazně rozšířit jeho schopnosti – a Apple tím zároveň kontroloval celý ekosystém, což se později stalo základem filozofie celé značky.

NASHLEDANOU STEVE!

Navzdory technologickému pokroku a charismatu Macintoshe nebyl jeho komerční start tak oslnivý, jak Apple očekával. Ačkoliv byl přelomový, Macintosh 128K trpěl reálnými limity, především velmi nízkou pamětí a absencí pevného disku. Uživatelé brzy zjistili, že každodenní práce s tímto počítačem je – přinejmenším zpočátku – frustrující. Software byl zatím v plenkách, a přestože grafické rozhraní bylo působivé, v praxi často pomalé. Konkurence v podobě IBM PC a jeho klonů nabízela robustnější řešení pro firemní trh, s větším výběrem softwaru a lepší rozšiřitelností.

Tento vývoj vedl k napětí ve vedení společnosti Applu. Steve Jobs, přestože byl vizionářem, byl zároveň stále nevyzrálý manažer. Byl impulzivní, tvrdohlavý, přísný na podřízené, a v řadě případů i necitlivý. Mnozí zaměstnanci, i z jeho vlastního týmu, měli k jeho vedení rozporuplný vztah – obdivovali jeho nadšení, ale báli se jeho výbuchů a perfekcionismu dohnaného do extrému.

Do čela Applu byl mezitím dosazen John Sculley, bývalý prezident PepsiCo, kterého Jobs osobně přesvědčil k přechodu do Applu slavnou větou: „Chceš do konce života prodávat slazenou vodu, nebo chceš jít se mnou a změnit svět?“ Zpočátku byli Jobs a Sculley spojenci. Ale jak rostlo napětí kolem Macintoshe a jeho nižších prodejů, než se čekalo, začaly se jejich představy o budoucnosti firmy výrazně lišit. Jobs se dál soustředil na design, inovaci a výjimečnost, zatímco Sculley chtěl stabilitu, širší cílové skupiny a firemní růst.

Vrchol konfliktu přišel v roce 1985, kdy Jobs navrhl, aby Sculley převzal veškeré „nudné“ povinnosti a Jobs se stal znovu výkonným hlavním stratégem a produktovým lídrem. Když to Sculley odmítl, Jobs se pokusil přesvědčit členy správní rady, aby CEO odvolali. Rada ale místo toho podpořila Sculleyho – a Jobs byl zbaven všech výkonných pravomocí.

Následovalo něco, co se tehdy zdálo jako definitivní konec jeho éry v Applu. Steve Jobs v září 1985 oficiálně rezignoval. A udělal tehdy krok, který otřásl technologickým světem: prodal veškeré své akcie Applu – kromě jednoho symbolického kusu, který si nechal jako gesto. Celkem šlo o zhruba 5 milionů akcií, jejichž tehdejší hodnota činila přibližně 100 milionů dolarů. Tím Applu způsobil i citelný pokles akcií a vzkaz vedení byl jasný: „Končím a věřím víc sobě než vám.“

Krátce poté Steve Jobs z Apple odešel a založil novou společnost NeXT Inc. s cílem znovu vynalézt počítač pro vzdělávání a vědu. Ironicky se právě operační systém NeXTSTEP o dekádu později stal základem moderního macOS, když Apple firmu NeXT v roce 1997 odkoupil. Tím se Jobs vrátil zpět do Applu. V roce 1985 to ale vypadalo na definitivní konec jejich spolupráce.

Právě operační systém NeXTSTEP se o dekádu později stal základem moderního macOS, když Apple firmu NeXT v roce 1997 odkoupil. A Jobs se tím vrátil zpět do Applu.

MŮJ MAC

Ve své sbírce mám plně funkční Macintosh 512K. Počítač jsem získal na eBay z americké zastavárny, a přestože nešlo o pečlivě zachovalý kousek z vitríny, měl něco, co mě okamžitě oslovilo – cenu. Ta byla na dnešní poměry skvělá: kolem 6 000 Kč, a i po započítání dopravy a cla se celková částka vyšplhala jen na zhruba 10 000 Kč. Vzhledem k tomu, že jde o kompletní sestavu a funkční stroj, to byla skvělá příležitost.

Součástí balení byl samotný počítač, klávesnice, myš, externí disketová mechanika a originální přepravní brašna Apple – ten typ s popruhem, do kterého se přesně vejde celý Mac včetně příslušenství. Je to detail, ale právě takové věci mi připomínají dobu, kdy Apple myslel na každý aspekt uživatelské zkušenosti – dokonce i na to, jak si svůj počítač odnesete domů.

Počítač sice přišel značně špinavý, ale uvnitř byl plně funkční. Obě disketové mechaniky – interní i externí – jsem musel rozebrat, vyčistit a promazat. Práce to byla detailní a pomalá, ale jakmile se Mac poprvé rozběhl a na černobílé obrazovce naskočil ikonický usměvavý „Happy Mac“, měl jsem husí kůži. Co je na tomhle stroji fascinující, je jeho okamžité kouzlo – po zapnutí není třeba čekat na BIOS, loading obrazovky, přihlašování. Počítač vás prostě přivítá.

Grafické rozhraní je jednoduché, ale elegantní. Klikání jedním tlačítkem má něco až meditativního. A když si otevřete MacPaint nebo MacWrite a začnete tvořit, chápete, co Steve Jobs myslel tím, že „počítač by měl být nástrojem pro mysl a srdce“.

Později jsem do své sbírky doplnil ještě Apple Hard Disk 20, který jsem získal z Německa. V kombinaci s Macem poskytuje opravdový náhled na to, jak vypadalo profesionální prostředí poloviny 80. let. A zároveň vám ukáže, jaké kompromisy tehdy museli vývojáři dělat – každý kilobyte paměti se počítal.

Dnes je pro mě tento Macintosh víc než jen exponát. Je to připomínka doby, kdy se lidé snažili dělat věci jinak, s vášní, s vizí a s vírou, že technologie má lidem pomáhat. A kdy i stroj z plastu a kovu mohl mít osobnost. Macintosh byl nositelem myšlenky, že technologie může být přístupná, přívětivá a krásná. Zavedením GUI, myši a designového přístupu změnil celý technologický průmysl. Ačkoli nebyl okamžitým komerčním úspěchem, ovlivnil vývoj operačních systémů, softwaru i hardwaru na desetiletí dopředu.

Bez Macintoshe by možná nebyl Windows, jak ho známe. Bez něj by Jobs nikdy nezaložil NeXT. A bez jeho vlivu bychom si dnes možná na stole neprohliželi stylové stroje s ikonickým jablkem.